

Sygn. akt V CSKP 54/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa Syndyka Masy Upadłości G. Spółka z o.o. w upadłości
likwidacyjnej w K.

przeciwko Spółce R. S.A. w B. i W. Spółka z o.o. w P.

z udziałem interwenienta ubocznego C. S.A. w P.

o naprawienie szkody górniczej,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 28 kwietnia 2021 r.,

na skutek skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 12 grudnia 2018 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyła zaskarżony wyrok w zakresie żądania zasądzenia
kwoty 689.556 zł (sześćset osiemdziesiąt dziewięć tysięcy pięćset
pięćdziesiąt sześć) z odsetkami i w tym zakresie przekazuje
sprawę Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania,
a także orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego;
oddala skargę kasacyjną w pozostałym zakresie.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 12 grudnia 2018 r. oddalił apelację powoda Syndyka Masy Upadłości G. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości likwidacyjnej z siedzibą w K. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 25 stycznia 2018 r., którym m.in. oddalono żądanie powoda zasądzenia od pozwanej Spółki R. S.A. w B. kwoty 689.556zł oraz odsetek od kwoty 4559208 zł za okres od 17 sierpnia 2011 r. do 31 grudnia 2015 r. i od stycznia 2016 r. do 1 sierpnia 2016 r.

W sprawie ustalono, że w wyniku eksploatacji górniczej kopalni "K". w B. doszło do wyrządzenia szkód w bliżej opisanych nieruchomościach i ich elementach składowych położonych w B. przy ulicy (...) Oddalając żądanie zasądzenia kwoty 689.556zł tytułem kosztów rozbiórki posadowionych na tej nieruchomości hal Sąd Apelacyjny stwierdził, że jest ono co najmniej przedwczesne, gdyż ich rozbiórka nie została przeprowadzona i nie sposób określić konkretnie wydatków, jakie faktycznie, a nie hipotetycznie, byłyby z nią związane. Natomiast, gdy chodzi o zasądzenie odsetek, to uznał, że art. 95 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. - Prawo górnicze i geologiczne (jedn. tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947 ze zm.; dalej: „p.g.g.”). przewiduje priorytet naprawienia szkód górniczych poprzez przywrócenie stanu poprzedniego. Dopiero więc wtedy, gdy się okaże, że z przyczyn o których mowa w tym przepisie nie może być przywrócony stan poprzedni, tylko naprawienie szkody wymaga odszkodowania pieniężnego, można mówić o powstaniu roszczenia o świadczenie pieniężne i dopiero od tej chwili możliwe jest też obliczanie odsetek za opóźnienie w spełnieniu tego świadczenia przez zobowiązanego.

Skarga kasacyjna powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego - oparta na obu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c. - zawiera zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., a także art. art. 95 ust. 1 p.g.g., art. 455 § 1 k.c. w zw. z art. 481 § 1 i art. 455 oraz 95 § 1 p.g.g., i zmierza do uchylenia tego wyroku w zaskarżonym zakresie oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Do rozstrzygnięcia o powyższych roszczeniach mają zastosowanie przepisy ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. - Prawo geologiczne i górnicze, ponieważ w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze (jedn. tekst: Dz.U.2020, poz.1064), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2012 r., nie ma przepisów, wskazujących na wsteczne działanie uregulowań ustawy do zdarzeń i ich skutków, które zaistniały przed powstaniem jej mocy obowiązującej.

Z art. 91 ust. 1 i 3 oraz art. 92 p.g.g. wynika, że do odpowiedzialności za szkody wyrządzone ruchem zakładu górniczego mają zastosowanie przepisy kodeksu cywilnego. Odesłanie to dotyczy ogółu przepisów regulujących odpowiedzialność za szkody wyrządzone ruchem zakładu górniczego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 maja 2000 r., V CKN 36/00, niepubl. z dnia 24 kwietnia 2002 r., V CKN 965/00, niepubl. z dnia 8 października 2004 r., V CK 663/03, niepubl. z dnia 28 lutego 2007 r., V CK 11/06, niepubl. i z dnia 25 lutego 2010 r., V CSK 242/09, OSNC 2010, nr 11, poz. 147).

W odniesieniu do sposobu naprawienia szkody wyrządzonej ruchem zakładu górniczego, przepisy prawa geologicznego i górniczego modyfikują w pewnym stopniu regulację zawartą w kodeksie cywilnym; nie wprowadzają żadnych zmian w zakresie dotyczącym sposobów naprawienia szkody. Modyfikacje dotyczą przesłanek, których spełnienie przesądza o możliwości zastosowania każdego z tych sposobów.

Konsekwencją szczególnego uregulowania sposobu naprawienia szkody górniczej w art. 94 ust. 1 i 4 oraz art. 95 ust. 1 p.g.g. jest przyjęcie, że poszkodowany ruchem zakładu górniczego nie jest uprawniony do określenia w pozwie sposobu jej naprawienia, chyba że już wówczas byłoby to możliwe (np. całkowita utrata rzeczy). Z reguły jednak możliwość taka powstaje dopiero po przeprowadzeniu postępowania dowodowego, na etapie wyrokowania. Jeżeli wówczas okaże się, że z przyczyn określonych w art. 95 ust. 1 p.g.g., nie może być przywrócony stan poprzedni, a naprawienie szkody wymaga zapłaty odszkodowania, można mówić o powstaniu roszczenia o świadczenie pieniężne. Relacja pomiędzy restytucją naturalną a zapłatą odszkodowania ma charakter sekwencyjny; roszczenie o zapłatę powstaje dopiero wówczas, gdy przywrócenie

stanu poprzedniego jest niemożliwie lub rażąco nadmierne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2012 r., V CSK 379/11, niepubl.; postanowienia: z dnia 10 lutego 2010 r., V CZ 69/09, OSNC 2010, nr 9, poz. 128; z dnia 27 marca 2013 r., V CZ 100/12, niepubl.).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem odsetki za opóźnienie są rekompensatą dla wierzyciela za uniemożliwienie mu korzystania z należnych mu środków pieniężnych. Spełniają one funkcję waloryzacyjną, ale przede wszystkim odszkodowawczą (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2000 r., III CKN 823/98, niepubl.; z dnia 16 kwietnia 2009 r., I CSK 524/08, OSNC-ZD 2009, nr 4, poz. 106 i z dnia 7 lipca 2011 r., II CSK 635/10, niepubl.). Nie powinny zatem wraz z kwotą zasądanego odszkodowania przewyższać wysokości wyrządzonej szkody, co szczególnie w przypadku odpowiedzialności na zasadzie ryzyka, a taka jest regułą dla odpowiedzialności zakładu górniczego za szkody, nie powinno mieć miejsca. Przyjęcie więc prawa do odsetek dopiero z chwilą wykrytowania się świadczenia pieniężnego jako zobowiązania dłużnika pozwala wykluczyć taką sytuację. Najczęściej chwila ustalenia prawa do odszkodowania pieniężnego jest zbieżna z wyrokowaniem w sprawie, wtedy bowiem określona staje się wysokość odszkodowania należnego poszkodowanemu. Data wyroku jest więc z zasady datą wymagalności świadczenia pieniężnego dłużnika, tym bardziej, jeśli zgodnie z art. 363 § 2 k.c. wysokość odszkodowania jest ustalana przez sąd według cen z chwili orzekania.

Przyjęcie stanowiska wskazującego jako chwilę wymagalności roszczenia pieniężnego, w przypadku szkód górniczych, dzień ustalenia jego wysokości przez sąd w wyroku przekonuje dodatkowo z kolejnych przyczyn. Po pierwsze, odpowiada ono istocie wymagalności roszczenia oraz obowiązku naprawienia szkód górniczych na podstawie przepisów prawa górniczego. Po drugie, wymagalność roszczenia jako prawa podmiotowego może dotyczyć tylko żądania przez wierzyciela od dłużnika konkretnego zachowania. Po trzecie, z ekonomicznego punktu widzenia pozwala ono na sprawiedliwsze rozłożenie między stronami ryzyka prowadzenia sporu o naprawienie szkody, zwłaszcza w okolicznościach, kiedy nie wiadomo od początku, czy zasadne będzie przywrócenie do stanu poprzedniego, czy też odszkodowanie pieniężne, a wybór rodzaju

świadczenia nie zależy od wierzyciela. Po czwarte, co jest wnioskiem ogólniejszym, w razie uznania wymagalności zobowiązania pieniężnego dłużnika z chwilą wyrokowania unika się, w razie zasądzenia odsetek, że zasądzone odszkodowanie wraz z odsetkami przewyższy wysokość wyrządzonej szkody (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2012 r, niepubl.).

W sprawie zasądzone zostało powodom odszkodowanie, wyliczone przez biegłego według aktualnej wartości technicznej budynków stanowiących odrębne od gruntów nieruchomości, tj. na datę wydania wyroku przez Sąd pierwszej instancji. Odsetki natomiast od pierwotnie żądanej kwoty zostały zasądzone od dnia następnego po doręczeniu stronie pozwanej odpisu opinii biegłego, a od dalszej kwoty od dnia następnego po doręczeniu rozszerzonego powództwa. Nie ma więc racji skarżący, domagając się ich obliczenia i zasądzenia od innej, wcześniejszej daty, przeciwnie data przyjęta w zaskarżonym wyroku jest dla nich korzystna.

Co się zaś tyczy oddalenia roszczenia odszkodowawczego obejmującego koszty rozbiórki uszkodzonych przez ruch zakładów górniczych obiektów budowlanych, to w ocenie Sądu Apelacyjnego jest ono co najmniej przedwczesne, gdyż koszty te są obecnie tylko przewidywalne, a ponadto musi się dokonać faktyczna rozbiórka, inaczej płaćliby się za szkodę, która nie powstała. W rachubę więc wchodzi jedynie szkoda przyszła, której obowiązek naprawienia wystąpi dopiero wtedy, gdy zostanie dokonana rozbiórka uszkodzonych obiektów i powstaną koszty ich rozbiórki.

Powyższe stanowisko Sąd Apelacyjny wyraził na gruncie ustalenia, jak można mniemać z uzasadnienia zaskarżonego wyroku, że stopień uszkodzeń obiektów budowlanych jest tego rodzaju, iż konieczna jest ich rozbiórka.

Przepisy prawa geologicznego i górniczego z 1994 r. nie definiowały pojęcia szkody lub zakresu odszkodowania w sposób odmienny, niż przepisy kodeksu cywilnego. W szczególności w żaden sposób nie zmieniły jego kompensacyjnego charakteru. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 12 maja 2004 r., III CZP 20/04 (OSNC 2005, Nr 7-8, poz. 115) wskazał, że naprawienie szkody górniczej przez zapłatę sumy pieniężnej na podstawie art. 95 ust. 1 prawa geologicznego i górniczego ma charakter ekwiwalentny i zarazem kompensacyjny.

Jak już wskazano przepisy art. 91 ust. 1 i 3 oraz art. 92 prawa geologicznego i górniczego z 1994 r. nakazują do odpowiedzialności za szkody wyrządzone ruchem zakładu górniczego stosowanie przepisów kodeksu cywilnego, o ile jego przepisy nie stanowią inaczej, a więc i ogólne zasady odpowiedzialności odszkodowawczej. Przyjęta w art. 361 § 2 k.c. teoria różnicowa (metoda dyferencyjna) ujmuje szkodę jako różnicę pomiędzy stanem majątkowym poszkodowanego a stanem, który by istniał, gdyby nie zdarzenie szkodzące; porównanie obu stanów pozwala na ustalenie różnicy w dobrach poszkodowanego określanej mianem szkody.

Zasadnie przeto podnosi skarżący, że w sytuacji, gdy z uwagi na stan techniczny obiektów budowlanych konieczna okazała się ich rozbiórka wartość jego nieruchomości, na których te obiekty są posadowione, uległa obniżeniu o nieuniknione koszty tej rozbiórki. Ktokolwiek zakupi tę nieruchomość w stanie obecnym będzie zmuszony je ponieść, co z przyczyn oczywistych, automatycznie doprowadzi do realnego obniżenia ceny zakupu. Odszkodowanie zatem powinno obejmować naprawienie całej szkody, w okolicznościach sprawy, także tej jej części obejmującej koszty rozbiórki obiektów, które muszą zostać poniesione.

Skoro Sąd Apelacyjny rozstrzygnięcie o tej części szkody oparł na odmiennym założeniu, to w tej części zaskarżony wyrok nie mógł się ostać.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł, jak w wyroku.

ke